

TR 10:2025
Tuoteryhmäohje

PANK-hyväksyntä

creating
trust
*driving
progress*

kiwa

Tuotesertifiointi **PANK-hyväksyntä**

PANK laboratoriotuotoimikunta on hyväksynyt ohjeen TR 10:2025 PANK-hyväksyntä ja vahvistanut sen käyttöönoton 2025-02-25.

Ohje korvaa PANK-hyväksyntää koskevan ohjeen TR 10:2020, 2020-03-31.

Ohjeen suositukset luontoiset osat on kirjoitettu kursivoidulla tekstillä.

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Termit	4
3	Laadunhallintajärjestelmän vaatimukset	5
3.1	Toimintapolitiikka	5
3.2	Organisaatio, henkilöstö, vastuut ja valtuudet	5
3.3	Asiakirjat	5
3.4	Tilat ja ympäristöolot	6
3.5	Laitteisto	6
3.6	Hyväksytyt menetelmät	6
3.7	Menetelmien laadunvarmistus	7
3.8	Näytteenotto	7
3.9	Tulosten raportointi	8
3.10	Työturvallisuus	8
3.11	Toiminnan parantaminen	9

1 Johdanto

PANK-hyväksyntä on asfaltti-, bitumi-, kiviaines- ja geoteknisten laboratorioiden sekä asfalttipäällysteen laatumittauksia tekevien testausorganisaatioiden arviointi- ja hyväksyntämenettely, jolla varmennetaan organisaation edellytykset tehdä standardien, PANK-menetelmien tai muiden yleisesti saatavilla olevien ja tunnettujen menetelmien mukaista testausta tai mittausta. PANK-hyväksyntämenettely perustuu Päällystealan neuvottelukunta PANK ry:n ja Kiwa Sertifiointi Oy:n (jäljempänä Kiwa) väliseen sopimukseen. Sertifiointimenettely on kuvattu Kiwan ohjeessa **Tuotesertifiointin yleiset ohjeet**. PANK-hyväksynnän vaatimukset on esitetty tässä ohjeessa.

PANK-hyväksyntä voidaan myöntää laboratoriolle tai muunlaiselle mittaus- tai testausorganisaatiolle. Hyväksyntä kattaa testausorganisaation PANK-hyväksynnän piiriin kuuluvat menetelmät ja niiden laadunhallintajärjestelmän.

PANK laboratoriotuimikunta toimii PANK-hyväksynnässä Kiwan Teknisenä toimikuntana. Tekninen toimikunta vahvistaa ohjeet ja ohjaa hyväksyntä- ja arviointitoimintaa. Geoteknisten menetelmien osalta Tekninen toimikunta tekee yhteistyötä Suomen geoteknillinen yhdistys ry:n (SGY) Geoteknisen laboratoriotuimikunnan kanssa.

PANK-hyväksytyjen testausorganisaatioiden toiminnan vaatimustenmukaisuutta valvotaan vuosittain tehtävillä arviointikäynneillä, joissa todennetaan organisaation valmiudet tehdä hyväksyttynä ilmoittamiaan menetelmiä vaatimusten mukaisesti sekä arvioidaan menetelmien osalta laadunhallintajärjestelmän toimivuus. Jos testausorganisaatio toimii useassa toimipisteessä, arviointi tehdään kaikkien toimipisteiden dokumentaation osalta vuosittain. Lisäksi toiminnan arviointi tehdään otantana jokaisessa organisaation toimipisteessä kolmen vuoden välein. Maastolaboratoriotuiminnassa toimipiste voi koostua useammasta siirrettävästä laboratoriotuimista, jossa työskentelee sama työntekijä ja toiminta kaikissa laboratoriotuimissa on toisiaan vastaavaa mm. laitteiston ja menetelmien osalta. Tekninen toimikunta antaa täydentäviä ohjeita arvioinneista ja otantaperiaatteista.

Autolla tehtävien PANK-hyväksytyjen mittauksien arviointi tehdään koko organisaation toiminnan osalta kerran vuodessa tehtävällä arviointikäynnillä.

Ulkoisten arviointien lisäksi suositellaan laadunvarmistusjärjestelmän toimivuuden sisäisiä arviointeja.

2 Termit

PANK-hyväksytty testausorganisaatio – Kiwan arvioima testausorganisaatio, joka voi koostua yhdestä tai useasta toimipisteestä, joilla on yhteinen laadunhallintajärjestelmä.

Hyväksytty menetelmä – Standardin mukainen menetelmä, PANK-menetelmä tai yleisesti saatavilla oleva tunnettu menetelmä, jonka organisaatio on ilmoittanut hyväksytyksi menetelmäksi ja jonka laadunvarmistus on asianmukaisesti toteutettu.

3 Laadunhallintajärjestelmän vaatimukset

Testausorganisaation on luotava, kuvattava ja toteutettava laadunhallintajärjestelmä sekä ylläpitää sitä. Laadunhallintajärjestelmän tulee kattaa tässä ohjeessa esitetty PANK-hyväksyntää koskevat vaatimukset.

3.1 Toimintapolitiikka

Testausorganisaation on määritettävä toimintapolitiikka, minkälaisia palveluja tarjoaa ja kenelle sekä riippumattomuus.

3.2 Organisaatio, henkilöstö, vastuut ja valtuudet

Laadunhallintajärjestelmässä tulee kuvata:

- Testausorganisaatio ja tarvittaessa sijoittuminen emo-organisaatiossa
- Toimipisteet, joissa tehdään PANK-hyväksyttävänä tehtäviä testejä
- Laboratoriopalveluista vastaava henkilö kaikkien toimipisteiden osalta
- Henkilöstön vastuut, valtuudet ja varamiesjärjestelyt
- Henkilöstön perehdytys ja menetelmäkohtaisen pätevyyden toteaminen ja kirjaaminen
- Henkilöstön kouluttaminen ja ammattitaidon ylläpitäminen

Suosituksia:

- *Osallistuminen PANK menetelmäpäivään tai muihin alan koulutustilaisuuksiin*
- *Sisäinen koulutus*
- *Kauden aloituspalaverit*

3.3 Asiakirjat

Toimipisteissä tulee olla käytettävissä vähintään seuraavat ohjeistot ja asiakirjat:

- Menetelmäohjeet ja -standardit
- Testaukseen liittyvät työohjeet ja -lomakkeet
- Näytekirjanpito
- Työtä koskevat ohjeet ja määräykset (esim. Asfalttinormit, työselitys, Infra-RYL, tuotestandardit ja tuotestandardien kansalliset soveltamisohjeet ja tarvittavat sopimusasiakirjat)

Näytekirjanpidon tulee sisältää kaikki ne tiedot, joiden perusteella voidaan määrittää näytteen jäljitettavuus sekä testausorganisaation vastualueen raja.

Asiakirjojen hallinta on kuvattava seuraavassa laajuudessa:

- asiakirjojen ajantasaisuuden varmistaminen ja versiohallinta
- testausselostojen luottamuksellisuuden varmentaminen (esim. tallennus pdf-muodossa)
- varmuuskopiointi
- arkistointi
- arkistointiaika
- asiakirjojen hävittäminen

3.4 Tilat ja ympäristöolot

Testausorganisaatiolla tulee olla testien tekemiseen soveltuvat, työskentelyn kannalta turvalliset tilat.

Testausorganisaatiolla tulee olla menettely, jolla se varmistaa, että myös muualla kuin kiinteässä laboratoriossa tapahtuva testaus, kuten siirrettävässä laboratoriovaunussa tapahtuva testaus ja autolla tehtävä mittaus, täyttää menetelmän vaatimukset testausympäristölle ja olosuhteille.

Menettely voi olla esim. lista tarkistettavista asioista ja toimenpiteistä.

3.5 Laitteisto

Testausorganisaatiolla tulee olla testausmenetelmien edellyttämät, tarkastetut ja asianmukaisesti kalibroidut välineet ja laitteistot. Laitteet tulee yksilöidä ja luetteloida.

Laitteiden huolto ja kalibrointi tulee suunnitella ja ohjeistaa huomioiden kyseisten menetelmien ja standardien vaatimukset. Mikäli näistä vaatimuksista poiketaan, poikkeava menettely tulee kuvata ja perustella kirjallisesti. Huollon ja kalibroinnin ohjeistuksessa tulee ottaa huomioon välineiden ja laitteiden käyttötarkoitus, siirtelyn tarve jne. Kalibroinnit, tarkastukset ja merkittävät toimenpiteet tulee kirjata. Kirjauksesta tulee ilmetä laite, ajankohta, tekijä, toimenpiteen suoritustapa, mittaustulokset sekä millä tai mihin tarkastuksessa tai kalibroinnissa mittaustulosta on verrattu ja onko kalibroinnin tai tarkastuksen tulos hyväksyttävä sekä mahdolliset korjaavat toimenpiteet.

3.6 Hyväksytyt menetelmät

Testausorganisaatiolla tulee olla ajan tasalla oleva toimipistekohtainen luettelo PANK-hyväksyttynä tehtävistä menetelmistä. Luettelosta tulee ilmetä käytössä olevan menetelmän versio ja käyttöönottopäivämäärä. Jos testausorganisaation tapa toimia poikkeaa menetelmäohjeesta, tulee poikkeaminen kuvata ja perustella kirjallisesti.

Uutta tai harvoin tehtävää menetelmää käyttöönotettaessa tulee testausorganisaation varmistaa ja dokumentoida, että PANK-hyväksynnän vaatimukset täyttyvät ja varmistaa tuloksen vertailukelpoisuus.

Testausorganisaatio voi ilmoittaa hyväksytyksi menetelmäksi menetelmän, jonka osavaiheen se on alihankkinut organisaatiolta, joka tekee testiä PANK-hyväksyttynä. Alihankinta on ilmoitettava.

3.7 Menetelmien laadunvarmistus

Testausorganisaation on jatkuvasti varmistettava testaustoiminnan laatu ja tulosten vertailukelpoisuus hyväksynnän piiriin kuuluvien menetelmien osalta, kattaen kaikki toimipisteet ja työntekijät. Varmistusmenetelmät ja taajuudet tulee valita testauksen luonteen ja toiminnan laajuuden perusteella. Menetelmiä varten on laadittava laadunvarmistussuunnitelma, jossa on kuvattu varmistusmenetelmät, niiden toteutustaajuus ja hyväksyntäkriteerit. Hyväksyntäkriteerit voivat perustua testausstandardeissa esitettyihin uusittavuuden ja toistettavuuden arvoihin tai testausorganisaation itse määrittelemiін raja-arvoihin. Varmistuksessa on otettava huomioon katkokset testauksessa, muutokset henkilöstössä ja testauslaitteissa. Laadunvarmistustulokset tulee kirjata ja tulos arvioida.

Esimerkkejä laadunvarmistustoimenpiteistä:

- tulosten vertaaminen keskenään ja/tai todennäköiseen tasoon
- rinnakkaisnäytteiden testaus omassa laboratoriossa esim. vähintään kaksi vertailutestiä kauden aikana
- vertailutesti toisen toimipisteen tai organisaation kanssa
- osallistuminen PANK ry:n koordinoimiin vertailukokeisiin
- laskutoimitusten tarkastaminen
- tietokoneohjelmien manuaalinen tarkastaminen
- osallistuminen tilaajan järjestämään vertailutestitapahtumaan

Seuraaville menetelmille suositellaan vertailukoetta kerran vuodessa toisen laboratorion kanssa:

- rakeisuuden määrittäminen
- litteyden määrittäminen
- humuspitoisuus (NaOH)
- kuulamylly
- LA-luku
- sideainepitoisuus
- kappaleitiheys
- massan tiheys
- muut laboratorion menetelmät, joita tehdään jatkuvasti

Muille menetelmille suositellaan vertailukoetta toisen laboratorion kanssa vähintään kolmen vuoden välein.

3.8 Näytteenotto

Testausorganisaatiolla tulee olla ohjeet näytteenotosta ja näytteenottosuunnitelman laatimisesta, silloin kun se tekee aineiden, materiaalien tai tuotteiden näytteenottoa.

Testausorganisaatio voi vastata vain niiden näytteiden luotettavuudesta, jotka se on itse ottanut standardien tai ohjeittensa mukaisesti.

Mikäli testauksen tilaaja antaa standardista poikkeavan ohjeen näytteen otosta ja käsittelystä, on tämä kirjattava näytekirjanpitoon ja myös ilmoitettava testausraportissa.

3.9 Tulosten raportointi

Testauksesta tulee laatia testausseleste. Testausselesteessa tulee esittää kaikki ko. standardissa edellytetyt asiat, sekä tuloksen tulkinnan ja tietojen jäljitettävyyden kannalta tarvittavat tiedot. Asiakkaan kanssa voidaan sopia tulosten ilmoittamisesta yksinkertaistetussa muodossa, mutta tiedot, joita ei ole raportoitu asiakkaalle tulee olla helposti saatavissa testin tehneestä laboratorista. Yksinkertaistetusta raportoinnista sopiminen tulee kirjata.

Testausselesteen sisältö:

- *testausorganisaation nimi ja toimipaikka*
- *sivunumero ja sivujen kokonaismäärä*
- *testin tilaaja*
- *näytteen yksilöivä tunnus*
- *näytteen tiedot*
- *näytteen ottoon liittyvät tiedot mm. näytteenottaja*
- *testausajankohta*
- *testausmenetelmän tunnus*
- *tulokset standardin edellyttämällä tavalla ja tarkkuudella*
- *testin tekijä/tekijät, jos eri kuin selesteen allekirjoittaja*
- *maininta, että tulos koskee vain testattua näytettä*
- *testausselesteen jakelu*
- *allekirjoitus ja nimen selvennys*

Testausorganisaation tulee ilmoittaa PANK-hyväksyttyinä tehtyjen testien testausselesteissa ”PANK-hyväksytty testausorganisaatio”.

3.10 Työturvallisuus

Testausorganisaatiolla tulee olla turvalliset työskentelyolosuhteet. Työhön ja työvaiheisiin liittyvät turvallisuusriskit tulee tunnistaa ja arvioida sekä suunnitella ja toteuttaa tarvittavat toimenpiteet työturvallisuuden parantamiseksi. Toimipisteellä tulee olla saatavilla lain edellyttämät turvallisuusdokumentaatiot (ml. kemikaaliluettelo, käyttöturvallisuustiedotteet, pelastussuunnitelma) ja ensiapuvälineet. Henkilöstöllä tulee olla tehtävän edellyttämät suojavarusteet ja työturvallisuuspätevyydet.

Esimerkkejä yleisesti tunnistetuista työturvallisuusriskitekijöistä:

- *melu*
- *pöly*
- *tärinä*
- *lämpötilat*
- *näytteenotto-olosuhteet*
- *palo- ja sähköturvallisuus*
- *ergonomia*
- *säteily*
- *kemialliset ja biologiset vaaratekijät*
- *yksin työskentely*

3.11 Toiminnan parantaminen

Testausorganisaation tulee pyrkiä parantamaan toimintaansa.

Toimintaa voi parantaa käyttämällä hyväksi esim.

- johdon katselmuksia
- sisäisiä ja ulkoisia palautteita/reklamaatioita
- häiriökirjanpitoa
- tietojen analysointia
- kehitysehdotuksia
- sisäisissä kokouksissa esiin tulleita kehitystarpeita
- sisäisten ja ulkoisten arviointien sekä katselmusten tuloksia
- korjaavia ja ehkäiseviä toimenpiteitä